

Colapsul sistemelor ierarhice

„Controlul ierarhic al puterii a eşuat ca generator de avuție, controlul ierarhic al avuției dă semne că eşuează în efectivizarea accesului la putere.”

Între alte provocări ale capitalismului care nu au primit răspuns rațional este una cu adevărat fundamentală: crizele economice țin de esența sistemului? Perceperea mecanică a problemei ar putea să sugereze explicit înțelegerea provocării; adică sistemul capitalist, ca formulă de organizare societală interesată de atestarea adevărului pe calea randamentului, să nu aibă stări recursive de crizialitate. În baza acestei construcții pozitive, dezvoltatoare de ordine eficientă, ca acumulare de substanță specifică numită bunăstare, capitalismul n-ar cunoaște ciclicitatea, ci doar progresul.

Ca orice teorie întemeiată pe simplificare conceptuală, prin reducere la rolul cheie al unui element, capitalismul s-a structurat determinist, asertările fiind consecvente cu ipoteza fundamentală a centralității absolute a unui factor, cu sens de forță centripetică, ceilalți factori fiind supuși mișcării contrare, de centrifugare. Cu alte cuvinte, capitalismul în esența sa centripetat pe avuție este atât omogen substanțial, cât și liniar, cu comportament noncontradictoriu. Din acest punct de vedere, soluția dată de capitalism la raporturile economicului cu socialul nu diferă decât ca sens de răspunsul antitetice dat de celălalt sistem pereche, socialismul, centripetat însă pe putere. Socialismul a dezvoltat și el etosul noncontradicționalității, ciclurile sale fiind declarate ca salt de calitate, ilustrare a tezei progresului implacabil invocat de iluminiștii raționaliști.

Ca sisteme societale, atât capitalismul, cât și socialismul s-au văzut pe ele însele ca fiind naturale, deci veșnice. Defectul acestor viziuni rezidă în lipsa de echilibru a fundamentelor, fixarea lor în termeni unilaterali și fără forța de structurare coerentă a modului de împlinire a forțelor constitutive. Atât avuția cât și puterea generează sisteme ierarhice de control, astfel că socialismul s-a împotmolit ca sistem de control ierarhic al puterii, iar capitalismul cunoaște crize ca sistem de control ierarhic al avuției.

Trăsătura sistemică similară, a controlului ierarhic determinat de elementul centripetic, este sursa crizialității. Ierarhia generează criza prin polarizare, în cazul socialismului între partid și popor referitor la libertăți, în cazul capitalismului între proprietari și nonproprietari vizând resursele. Colapsarea socialismului se explică, paradoxal, prin faptul că polarizarea privea nemijlocit o valoare individuală ca determinant al unei crize sociale, în timp ce

criza de sistem a capitalismului devine tot mai evidentă prin polarizarea unei valori sociale ca substanță a bunăstării individuale.

Controlul ierarhic al puterii a eșuat ca generator de avuție, controlul ierarhic al avuției dă semne că eșuează în efectivizarea accesului la putere, atât timp cât avuția decartează puterea. Crizialitatea constituie un dat al sistemelor ierarhice, în esență criza manifestându-se sistemic. Apelul la piață prin care socialismul încearcă să evite efectele crizei de sistem este replicat de apelul capitalismului la intervenționism statal pentru încapsularea crizei de sistem. Comportamentele sistemelor ierarhice sunt gemene: similaritatea genetică determină identificarea cu aceeași formă, neînfirmată de recurgerea la mijloace și proceduri ale croielii diferențiate de modă.

Trebuie deosebită însă criza ca moment al ciclicității în sistemul capitalist de criza de sistem, adică acel tip de criză care colapsează o formă deviantă a sistemului. Astăzi este relevantă criza formei economiei de cazinou pe care a stimulat-o sistemul capitalist.

În varianta capitalismului antreprenorial libertatea se corporatizează, statul intrând în faza structurantă de tip absolutist, în sensul de stat antreprenorial, în limitele căruia se ajunge să se mimeze accesul democratic la putere. Crizialitatea se extinde de la social la formele de administrare a ordinii în sens global. Semnul crizei de sistem este intoleranța la diferit, drumul către colaps fiind deschis de controlul violent al libertăților.

Sistemul se dezice, astfel, de consecințele lui pentru a-și salva premisa, doar că efectele neintenționate anulează categoric validitatea premisei. Corecția nu poate fi pe acest traseu generat de sistemul deviant al capitalismului exclusiv, antreprenorial, ci presupune o întoarcere la variantele de capitalism permisiv, interesat de democratizarea avuției și de liberalizarea puterii.

Depășirea crizei de sistem presupune umanizarea capitalului și raționalizarea socialului, acestea fiind posibile doar ieșindu-se din logica sistemelor de tip ierarhic, opace la includere.

Marin Dinu